

Література

1. Деркач А.А., Кузьміна Н.В. Акмеология: шляхи досягнення вершин професіоналізму. - М.: РАУ, 1993. - 24 с.
2. Кан-Калик В.А. Учителеві про педагогічне спілкування. М., 1987.
3. Леонтьев А.А. Педагогічне спілкування. — М., Знання, 1979, — 46с.
4. Ляудис В.Я. Структура продуктивної навчальної взаємодії // Психолого-педагогічні проблеми взаємодії вчителі й учнів. - М., 1980, - 92с.
5. Петровская А.А. Теоретичні і методичні проблеми соціально-психологічного тренінгу. - М., МГУ, 1982. - 168 с.
6. Петровская А.А. Компетентність у спілкуванні: соціально-психологічний тренінг. - М., МГУ, 1989. - 216 с.
7. Семиченко В.А. Шляхи підвищення ефективності вивчення психології. - К.: Магістр, 1997. - 124 с.

О.В. Бондаренко

СТАН ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ У ПРАКТИЦІ РОБОТИ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Автор рассматривает состояние готовности к краеведческой работе в практике работы общеобразовательной и высшей школы.

The author phases the situation to the readiness for carrying out on learning the work of local lore in the practice of secondary and high schools.

З національним відродженням держави тісно пов'язане таке завдання освіти як формування особистості, яка усвідомлює свою належність до українського народу, зберігає і продовжує народні традиції, шанобливо ставиться до національних святинь. З огляду на це, необхідно ще в стінах рідної школи прищепити підростаючому поколінню любов до рідної землі, до того місця, де кожен народився і виріс. Тому природно, що саме зараз зросла роль краєзнавства у формуванні почуття патріотизму, поваги та любові до рідної Батьківщини. У

зв'язку з цим, актуального значення набуває проблема формування готовності майбутніх учителів до краєзнавчої роботи з учнями.

Про актуальність даної проблеми свідчить значна кількість наукових робіт. Проблема організації роботи по вивченню рідного краю знаходить відображення у працях таких учених як О.С. Барков, І.Т. Прус, М.М. Баранський, О.Т. Діброва. Методичний аспект цієї проблеми висвітлений у дослідженнях М.Ю. Костриці, М.П. Крачила, Є.М. Мешечко. Останнім часом предметом психолого-педагогічних та спеціальних досліджень стають: професійна спрямованість курсу краєзнавства (Н. В. Хлонь), краєзнавчо-пошукова робота учнів у загальноосвітніх школах (М. В. Соловей), психолого-педагогічні засади туристсько-краєзнавчої діяльності учнів (А. А. Остапець), організація краєзнавчої роботи школярів у процесі вивчення географії (В. В. Бенедюк). Питанню краєзнавчої підготовки майбутніх учителів присвячені праці таких учених як В. В. Обозний, Г.П. Пустовіт, О. В. Тімець, М. Міщенко, С.В. Совгіра.

Дані роботи вносять певний вклад у розробку проблеми підготовки майбутнього фахівця до краєзнавчого аспекту педагогічної діяльності, проте готовність до краєзнавчої роботи як складне особистісне утворення, яке є показником професіоналізму сучасного педагога не була об'єктом всебічного вивчення у науковій літературі. Розглядаючи питання готовності студентів до краєзнавчої роботи, не можна отримати повне уявлення про його стан без вивчення сучасного практичного стану відповідної проблеми, якому і присвячена дана стаття.

Вивчення досліджуваного особистісного утворення передбачало діагностику уявлень педагогів школи та майбутніх фахівців про необхідність проведення краєзнавчої роботи з учнями та з'ясування основних причин, що викликають труднощі під час її організації та здійснення. З цією метою було проведено анкетування серед учителів та студентів.

В анкетуванні приймали участь вчителі м. Кривого Рогу та Криворізького району. Респондентам необхідно було вказати

чи вважають вони проведення краєзнавчої роботи актуальною проблемою та шляхом самооцінки визначити рівень власної готовності.

Порівняльний аналіз відповідей свідчить про те, що 72,4 % вчителів та 6,6 % студентів відносять її до "першорядних". Значна кількість педагогів (20,6 %) та випускників вузу (64,3 %) вважають дану проблему достатньо "важливою". Зазначимо, що 6,6 % майбутніх учителів не вважають цю проблему такою, яка потребує нагального вирішення. 6,9 % педагогів та 22,5 % студентів не замислювалися над цією проблемою, що свідчить про недостатню сформованість у них позитивної мотивації до означеного аспекту педагогічної діяльності.

Отже, переважна більшість опитаних усвідомлюють важливе значення проведення краєзнавчої роботи з учнями, в умовах становлення національної школи. На наш погляд, наявність суджень студентів, які не вважають здійснення даної роботи важливим можна пояснити віддаленістю їх від першочергових проблем школи, а чимала кількість тих респондентів, які не замислювалися над проблемою свідчить про недостатню сформованість ціле-мотиваційного компонента готовності до означеного аспекту педагогічної діяльності. Ми вважаємо, що така ситуація підтверджує думку про те, що у вузі ще недостатньо уваги приділяється проблемі формування готовності студентів до краєзнавчої роботи.

У ході дослідження було також встановлено, що лише 29,3 % вчителів проводять краєзнавчу роботу, 34,4 % вказали, що займаються краєзнавчою роботою не систематично, а 36,2 % не займаються нею. Слід відмітити, що 55,1 % педагогів у роботі надають перевагу програмному шкільному краєзнавству, а 44,8 % - позапрограмному. Найбільш поширеними формами краєзнавчої роботи є екскурсії та прогулянки, які склали 41,4 % відповідей опитуваних. Під час бесід з учителями було з'ясовано, що зазначені форми носять епізодичний характер.

Незважаючи на те, що більшість респондентів усвідомлюють важливе місце краєзнавчої роботи у навчально-виховному процесі школи, проводять таку роботу не всі, а

переважно досвідчені педагоги, оскільки початківці не готові до її здійснення. Крім того, краєзнавча робота проводиться здебільшого у навчальний час, і, як правило, зводиться до реалізації краєзнавчого принципу навчання на уроках, або проведення спостережень, екскурсій та прогулянок запланованих навчальною програмою. Ми спробували з'ясувати причини такої ситуації.

Аналіз відповідей учителів свідчать про певний зв'язок між ефективністю краєзнавчої роботи та факторами, що впливають на її здійснення. Так відсутність методичної літератури, необхідного обладнання (34,4%), коштів для краєзнавчих досліджень (65,5%) та недостатня забезпеченість батьків школярів (15,5%) суттєво погіршують проведення досліджуваного нами аспекту педагогічної діяльності. Позначається на прагненні вчителя займатись вивченням рідного краю і відсутність взаєморозуміння з адміністрацією школи (31,0%). Це призводить до того, що у кращому випадку краєзнавча робота тримається на ентузіазмі педагогів, у гіршому – набуває несистематичного характеру. Однак, провідним фактором, що впливає на якість проведення краєзнавчої роботи є низький рівень готовності до неї (70,6%).

Учителям та студентам було також запропоновано шляхом самооцінки визначити рівень їхньої готовності до даного виду роботи. Так лише 46,6% учителів вважають себе готовими і визначають свій рівень готовності як високий (8,6%), достатній (8,7%) та середній (29,3%). До них належать, як правило, досвідчені педагоги. Серед студентів кількість готових до проведення краєзнавчої роботи становила 39,4%. Відповідно лише 2,8% майбутніх учителів визначили свій рівень готовності як високий. До них належать як правило ті, хто систематично ходить у туристичні походи. Значна частина опитаних (30,6%) визначила рівень готовності як середній. Лише 6,0% майбутніх педагогів вказали на достатній рівень сформованості цього особистісного утворення. Низький рівень готовності зазначили 53,4% учителів та 60,6% студентів.

Отже, готовність педагогів та майбутніх фахівців до краєзнавчої роботи представлена переважно низьким та

середнім рівнями. На наш погляд, це ще раз підтверджує думку про необхідність проведення цілеспрямованої та систематичної роботи з метою формування готовності майбутніх педагогів до краєзнавчої роботи з учнями.

Використовуючи особистісний підхід та спираючись на вимоги до сучасного педагога, досліджуваний феномен розглядається нами як єдність таких структурних компонентів: ціле-мотиваційного, змістовно-операційного, емоційно-вольового та оцінного. Відповідно до цього був побудований констатуючий експеримент.

Такі учені як В.О. Сластьонін, Н.В. Кузьміна, А.О. Реан зазначають, що успіх будь-якої діяльності, у тому числі і педагогічної, залежить від сили мотивації та її структури. "Відповідно до закону Йеркса-Додсона, ефективність діяльності взаємопов'язана з силою мотивації, тобто чим сильніше спонукання до дії, тим вища результативність діяльності" [1,185]. На нашу думку, не є винятком і краєзнавча робота.

Тому, відповідно до структури досліджуваного феномена передбачалося провести діагностику сформованості краєзнавчої спрямованості та з'ясувати мотиви обрання студентами професії вчителя та вступу їх на природничо-географічні факультети.

Дослідження структури мотивації майбутніх учителів проводилося шляхом анкетування за методикою К. Земфіра в модифікації А.О. Реана. На основі отриманих результатів визначався мотиваційний комплекс особистості (його склали мотиви, які містили власне краєзнавчу спрямованість, часткову направленість на краєзнавчу роботу і мотиви, які не містили її).

Під час анкетування респонденти повинні були назвати причини вступу до вузу за обраною спеціальністю та у порядку значимості для себе визначити їх рангове місце. Аналіз результатів проведених бесід, анкетування, тестування та спостережень свідчить про те, що лише незначна частина студентів керувалася при вступі на обраний факультет внутрішніми мотивами, які містять краєзнавчу спрямованість (21 %). У більшості респондентів під час вибору власного фаху

переважали зовнішні мотиви. Проте, відповіді майбутніх вчителів вказують також на наявність у них інтересу до зазначеного виду роботи. Під час тестування також з'ясувалося, що кількість тих, хто обрав саме таку спеціальність була значно більшою, ніж тих, хто збирається після закінчення вузу працювати за фахом. Отже, за час навчання у вузі відбулися певні зміни в уявленнях студентів щодо майбутньої професії. Можливо такі зрушення пов'язані з розчаруванням, усвідомленням низького соціального престижу обраної професії тощо. Тому завдання вузу полягає в активізації педагогічного процесу та стимулюванні позитивної мотивації майбутніх учителів, тобто розвитку системи мотивів, або стимулів, що лежать в основі професійної спрямованості на проведення краєзнавчої роботи з учнями.

Під час проведення констатуючого експерименту одним із завдань, відповідно до структури готовності, було визначення рівнів наявних знань, вмінь та навичок необхідних для здійснення краєзнавчої роботи.

З метою визначення реального стану сформованості змістовно-операційного компонента готовності до краєзнавчої роботи був проведений контрольний зріз краєзнавчих знань студентів. Аналіз отриманих даних свідчить, що лише незначна частина респондентів має середній, достатній чи високий рівень краєзнавчих знань (загальна кількість у контрольній становить 51,9 %, в експериментальній – 51,2 %).

Під час визначення рівня професійно необхідних умінь ми переконалися у тому, що не всі студенти, які мають певний рівень теоретичної підготовки до краєзнавчої роботи вміють застосовувати набуті знання на практиці. Так, у контрольній групі сумарна кількість студентів з середнім, достатнім та високим рівнем умінь становила 48,7 %, а в експериментальній – 50,0 %.

Таким чином, наведені вище дані свідчать про недостатню сформованість змістовно-операційного компонента готовності до краєзнавчої роботи. Тому зусилля вищої школи мають бути спрямовані на забезпечення єдності теоретичної та практичної підготовки студентів до здійснення зазначеного виду

роботи. Вирішення даного завдання можливе, на нашу думку, за умови реалізації імітаційно-ігрового підходу.

Діяльність вчителя, який проводить краєзнавчу роботу включає в себе з одного боку пізнання і вплив на учнів, а з іншого – вивчення та дослідження особливостей рідного краю. І одне, і друге викликає емоційне переживання. Лише за умови отримання позитивних емоцій під час діяльності можна очікувати гарних результатів. Такий емоційний стан, як радість, впевненість у правильності власного вибору сприяють постійним творчим пошукам. Емоції ж страху, сумніву, напруженості можуть викликати негативне відношення до даного виду діяльності. Тому емоційно-вольовий компонент займає значне місце у структурі готовності студентів до краєзнавчої роботи.

Ми переконані, що для ефективного здійснення краєзнавчої роботи вчителю недостатньо позитивно ставитися до цього виду діяльності, проявляти інтерес до неї та мати професійно необхідні знання, вміння та навички. Людина формується в активній діяльності, а тому формування учителя-професіонала можливе лише за умови прояву його активності. Результативність краєзнавчої роботи залежить від того, наскільки краєзнавець любить свій край, від його допитливості, емоційності, ініціативності тощо. Одним із завдань дослідження було з'ясування сукупності особистісних якостей необхідних учителеві для здійснення краєзнавчої діяльності.

Для того, щоб з'ясувати, якими якостями необхідно володіти педагогу для проведення краєзнавчої роботи, студентам та учителям було запропоновано заповнити оціночні листи, в яких необхідно було вказати рангове місце кожної характеристики особистості. Результати подано в таблиці.

Таблиця

Оцінка особистісних якостей необхідних для проведення краєзнавчої роботи

№ п/п	Характеристики особистості	Оцінка студентів	Оцінка вчителів
1.	Любов до рідного краю	23,0	24,0

2.	Інтерес до краєзнавчої роботи	22,0	23,5
3.	Товариськість	13,0	9,0
4.	Любов до дітей	24,0	13,0
5.	Ініціативність	10,0	12,0
6.	Допитливість	9,0	17,0
7.	Захопленість роботою	2,0	3,0
8.	Активність	9,0	6,0
9.	Широка освіченість	11,0	13,0
10.	Працьовитість	3,0	3,0
11.	Самоволодіння	10,0	10,0
12.	Наполегливість	12,0	14,0
13.	Цілеспрямованість	8,0	8,0
14.	Вимогливість	6,0	7,0
15.	Витримка	9,0	10,0
16.	Відповідальність	13,0	12,0
17.	Дисциплінованість	15,0	16,0
18.	Вміння керувати іншими	22,0	21,0
19.	Вміння спілкуватися	21,0	22,0
20.	Педагогічна прозорливість	4,0	11,0
21.	Висока працездатність	4,0	10,0

Аналіз даних таблиці свідчить про співпадання точок зору студентів та вчителів щодо одних якостей особистості і розбіжність щодо інших. Не викликає сумніву, що ефективність краєзнавчої діяльності залежить від сформованості у вчителя таких якостей як любов до рідного краю та інтерес до краєзнавчої роботи, вміння спілкуватися та керувати школярами під час пізнання й дослідження рідного краю. Важливе значення мають такі риси як ініціативність, дисциплінованість та відповідальність.

Найбільші розбіжності стосуються оцінювання професійної важливості таких якостей як любов до дітей, допитливість, працездатність, активність, товарицькість, педагогічна прозорливість. Крім того, характерним є

переоцінювання значимості одних якостей і недооцінювання інших.

Недостатнє усвідомлення студентами сукупності професійно важливих якостей учителя-краєзнавця суттєво впливає на їх професійне становлення, оскільки їхні зусилля не спрямовуються на їх розвиток. На наш погляд, саме реалізація особистісно-орієнтованого підходу під час навчання у вищій школі сприяє формуванню професійно необхідних якостей особистості майбутніх учителів.

Відповідно до структури готовності студентів до краєзнавчої роботи одна із серій констатуючого етапу дослідно-експериментальної роботи була спрямована на вивчення ступеня сформованості оцінного компонента.

Зауважимо, що для майбутнього вчителя взагалі і для учителя географії та біології, зокрема, дуже важливо вміти прогнозувати й оцінювати результат своєї праці, передбачати систему необхідних заходів по удосконаленню цього вміння, давати адекватну самооцінку рівня готовності до краєзнавчої роботи. Тому оцінний компонент займає значиме місце у структурі досліджуваної нами готовності. До одного з показників даного компонента належить адекватна самооцінка рівня сформованості готовності до краєзнавчої роботи.

Вивчення самооцінки студентів проводилося за допомогою методу ранжування (методика А. Реана). З'ясувалося, що для більшої частини майбутніх учителів контрольної та експериментальної груп характерна адекватна оцінка (50,2 % та 52,5 % відповідно). Незначна кількість студентів мають високу оцінку (16,6 % та 13,4 %). Цей факт свідчить про переоцінювання ними власних сил та можливостей щодо здійснення краєзнавчої роботи та неадекватне оцінювання рівня готовності до такого виду діяльності. Вражає той факт, що для певної частини опитаних характерна низька самооцінка (33,2 % та 34,1 %), яка, як правило, породжує невпевненість у своїх силах.

Вище наведений аналіз результатів констатуючого експерименту дозволяє зробити висновок про те, що існує певна залежність між рівнем самооцінки студента, його емоційною

стійкістю та характером мотивації. Так, для емоційно стійких студентів характерна адекватна самооцінка, впевненість у поведінці, успішній діяльності, переважання інтересу та позитивного ставлення до краєзнавчої роботи. Такі студенти, як правило, мають достатній рівень краєзнавчих знань та умінь, як правило, ініціативні, допитливі, рішучі, швидко адаптуються у нових ситуаціях.

Майбутні учителі, яких можна віднести до групи емоційно нестійких, схильні до надмірної бентежності, самотності, відокремлення від інших, не проявляють ініціативи, нерішучі. Вони потребують значної підтримки з боку викладачів. Дослідження доводить, що для таких студентів характерна занижена оцінка власного рівня готовності до краєзнавчої роботи. Ми припускаємо, що реальний рівень їх краєзнавчих знань та вмінь можливо вищий від визначеного під час дослідження. Це пояснюється тим, що саме через власний страх та невпевненість такі студенти не можуть продемонструвати фактичного рівня.

Зусилля вищої школи повинні бути спрямовані на розвиток саме адекватної самооцінки студентів, яка породжує впевненість у своїх силах, а, відтак, інтерес і потребу у проведенні краєзнавчої роботи з учнями. Оскільки вона є запорукою успішного здійснення педагогічної діяльності, у тому числі й краєзнавчого її аспекту. Ми вважаємо, що лише за умови створення ситуації успіху кожного студента, можливе його саморозкриття й самоствердження.

Дані констатуючого етапу дослідно-експериментальної роботи підтверджують думку про те, що всі компоненти готовності до краєзнавчої роботи є взаємопов'язаними та взаємоумовленими. Достатня розвиненість і виразність цих компонентів та їх цілісна єдність є показником високого рівня професійної готовності спеціаліста до краєзнавчої роботи, його активності, творчості. Недостатня ж розвиненість їх свідчить про невідповідність, про середній або ж низький рівень готовності студентів до означеного виду діяльності.

Підвищення професіоналізму майбутнього вчителя можливе лише у тому разі, якщо педагогічний процес вищої

школи буде зорієнтований на формування високого рівня готовності до краєзнавчої роботи. Для досягнення цієї мети необхідна цілеспрямована і систематична робота по формуванню цього складного особистісного утворення, що є можливим за впровадження експериментальної методики та технології з формування даної готовності.

Тому подальшого висвітлення потребує питання впровадження методики та технології формування готовності майбутніх педагогів до краєзнавчої роботи з школярами в умовах загальноосвітньої школи.

Література

1. Педагогика: Учебник для вузов / Н. Бордовская, А. Реан. – СПб.: Питер, 2003. – 304 с.

Н.Ю.Дуднік

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО САМОМЕНЕДЖМЕНТУ ЯК АКТУАЛЬНА ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

В статье рассматривается один из важнейших педагогических вопросов – проблема формирования готовности студентов к самоменеджменту.

This article deals with one of the most important problems in the sphere of education now – the problem of formation of readiness of students to the self-management.

Протягом усієї історії людства перед людьми поставала проблема прагнення до ідеалу. Кожна історична епоха мала свої, особливі характеристики ідеальної людини. Але вже не одне століття непохитною залишається теза про те, що людина повинна вміти керувати собою – своїми думками, вчинками, повинна вміти будувати власне життя.

Навчити людину самостійно мислити, приймати власні рішення та нести за них відповідальність – одне з найголовніших завдань сучасної середньої і вищої школи взагалі, вищої педагогічної школи зокрема. Адже роль педагога у суспільстві є ключовою. Він не тільки сприяє розвитку

особистості учня, а й фактично буде засади громадянського суспільства у повсякденній праці.

Останнім часом значно підвищуються вимоги щодо якості праці спеціаліста, наявності творчого ставлення до своєї професійної діяльності та рівня професіоналізму. Сучасний ринок праці вимагає, особливо від спеціаліста з вищою освітою, не просто певної сукупності знань та умінь, але і особливих навичок: уміння організовувати життя і діяльність дитячого колективу, уміння самостійно досягати поставлених цілей тощо.

Проблема суспільства – це проблема навчання і виховання майбутніх учителів, які б мали високий рівень професіоналізму, творчої активності, відповідально ставилися до результатів своєї діяльності [4,125]. Розв'язання цієї проблеми багато в чому залежить від формування готовності майбутніх учителів до самоменеджменту.

Взагалі феномен готовності є предметом вивчення і педагогів, і психологів, і філософів. Одні розглядають готовність як установку (школа Д.М.Узнадзе), якість особистості (К.К.Платонов), психічний стан (М.І.Дьяченко, Л.А.Кандилович, А.Ц.Пуні), інші – як синтез властивостей особистості (В.А.Крутецький), складне особистісне утворення (Л.В.Кондрашова, В.О.Сластьонін, Л.В.Григоренко, М.Г.Вієвська, В.В.Морозов, Л.О.Савченко та інші).

Велика кількість визначень поняття “готовність” зумовлена різними підходами дослідників до вивчення проблеми формування готовності майбутніх вчителів до педагогічної діяльності. Значний інтерес являє собою вирішення проблем формування професійної готовності (М.Г.Вієвська, А.Ф.Линенко), професійно-естетичної готовності (М.В.Веселовська), психічної готовності (А.О.Деркач, Т.В.Іванова, В.О.Моляко та ін.), морально-психологічної готовності (Л.В.Кондрашова).

Незважаючи на різноманітність напрямків вирішення проблеми визначення поняття “готовність”, розвиток готовності (як особистісної характеристики) до певного виду діяльності відбувається лише за умови активної позиції студента, коли він стає суб'єктом власної освіти і професійного становлення. Саме

тоді, коли студент знаходиться у ролі суб'єкта власної освіти, ще у вузі він розвиває в собі готовність формувати учнів як суб'єктів творчої діяльності, розвивати їх особистість, створювати для них такі умови, за яких вони виступали б не тими, кого навчають, а тими, хто навчається [2,11]. Таким чином, лише активна позиція майбутніх педагогів у власній освіті сприятиме розвитку активності у школярів.

Мета даної роботи полягає у доведенні актуальності проблеми формування готовності студентів педагогічного вузу до самоменеджменту в учительській діяльності як однієї з умов їх професійного становлення та росту.

Аналіз літератури щодо вирішення питання визначення поняття готовності дозволяє зробити висновок, що єдиного загальноприйнятого тлумачення цього явища не існує. Його визначають як “психічний стан”, “цілісне”, “особистісне”, “структурне” утворення, “властивість особистості”, “якість”.

Вчені виділяють такі загальні прояви готовності, як позитивне ставлення до праці вчителя, певний рівень оволодіння педагогічними знаннями, вміннями та навичками, самостійності у розв'язанні професійних завдань, моральними рисами особистості, розвиток педагогічних здібностей, наявність професійно-педагогічної спрямованості особистості та інше [4,128].

Різні визначення поняття “готовність” взаємодоповнюють одне одного, що свідчить про складність досліджуваного явища і дає змогу переконатися, що готовність як важлива характеристика професіоналізму сучасного вчителя – складне і багатогранне явище.

Поняття “готовність до самоменеджменту” є ще більш складним. Але, перш за все, потрібно з'ясувати сутність самоменеджменту.

Як новий напрямок дослідження, самоменеджмент виник наприкінці ХХ століття у сучасному менеджменті внаслідок його психологізації та соціологізації у відповідь на потреби суспільства більш повно використовувати та розвивати творчий потенціал робітників [5,19]. Дослідженням питань самоменеджменту займалися Л.Зайверт, М.Вудкок, Д.Френсіс,

В.Андрєєв, Н.П.Лукашевич, В.В.Крижко, Є.М.Павлютенков та інші.

Проблема самоменеджменту лише нещодавно стала об'єктом наукових досліджень, тому ще не існує єдиного визначення цього складного поняття.

Так, наприклад, Л.Зайверт (автор терміну "самоменеджмент") визначає його як послідовне і цілеспрямоване використання випробуваних методів роботи в повсякденній практиці для оптимального використання свого часу [1].

Російський соціолог В.Оглоблін розуміє самоменеджмент як цілеспрямоване і послідовне використання практичних методів управління в повсякденній діяльності з метою оптимізації використання своїх персональних ресурсів: інтелекту, волі, здібностей тощо [6].

М.Лукашевич дає самоменеджменту таке визначення: "послідовне і цілеспрямоване використання ефективних методів, прийомів та технологій самореалізації і саморозвитку свого творчого потенціалу" [5,19].

В.Крижко та Є.Павлютенков говорять про самоменеджмент як про систему визначених та саморегульованих заходів, які спрямовані на підвищення ефективності професійної діяльності і самовдосконалення особистісних якостей [3].

Аналіз наведених вище визначень дозволяє зробити висновок, що самоменеджмент - це поступова, систематична і послідовна робота, спрямована на самовдосконалення особистісних якостей, розвиток творчого потенціалу та підвищення ефективності професійної діяльності незалежно від віку та професійної спрямованості.

Таким чином, готовність до само менеджменту можна визначити як складне особистісне утворення, яке містить у собі усвідомлення використання студентами навичок самоменеджменту як засобу самовдосконалення, розвитку творчого потенціалу та підвищення рівня професіоналізму майбутнього вчителя.

Діяльність, спрямована на самовдосконалення, досить складна. Адже людина сама повинна вирішувати що, коли і яким чином потрібно в собі змінювати і, окрім цього, нести відповідальність за свої дії перед собою та оточуючими. Саме в розвитку здатності діяти самостійно (визначати мету, форми і шляхи її реалізації) більшість вчених знаходять основне завдання менеджменту в освіті.

Оволодіння основами самоменеджменту допоможе педагогам успішно вирішувати різноманітні проблеми особистісного характеру, навчитися володіти собою, визначати чіткі цілі та цінності, займатися саморозвитком, раціонально використовувати час, здійснювати вплив на дітей тощо.

Внаслідок своєї професійної спрямованості вчитель є керівником і організатором життя і діяльності школярів. Він повинен бачити резерви, що закладені в них, допомагати їм оцінити себе, щоб зробити крок у своєму саморозвитку. Але, перш за все, вчитель повинен вміти правильно організувати власну діяльність.

Наприклад, багато молодих вчителів жаліються на перенавантаження, які не дозволяють нормально жити та працювати. В багатьох випадках причина – у невмінні планувати свій час. Це спонукає багатьох вчителів, особливо молодих, весь вільний час проводити за письмовим столом. Перенавантаження виникає внаслідок того, що молодий вчитель не може визначити пріоритети при необхідності вирішення декількох питань і постійно відволікається на другорядні справи. Тому і не залишається часу на самоосвіту, відпочинок, спілкування з друзями.

Найчастіше ця проблема виникає у молодих вчителів у процесі професійної адаптації. На думку психологів, поєднання уявлення про професію (навіть більш-менш адекватного) з реальністю найчастіше має кризовий характер. І виключно велику роль в успішності професійної адаптації відіграє здатність особистості до саморегуляції власних дій, емоцій, станів та вчинків, тобто самоменеджменту.

Професійна адаптація молодого спеціаліста – перманентний процес подолання внутрішніх і зовнішніх

труднощів. До того ж успішна адаптація неможлива без постійного самовиховання і самоосвіти спеціаліста. Все це потребує наявності у молодого вчителя навичок саморегулювання, достатньої вольової підготовки. П.О.Просецький справедливо вважав, що однією з труднощів професійної адаптації особистості є "...несформованість саморегулювання поведінки і діяльності, яка викликана недостатньою підготовленістю, слабкістю волі, невмінням самоорганізуватися, керувати собою, своєю поведінкою, невмінням складати та виконувати правильний розпорядок дня, організований особистий побут та вільний час" [7,433].

Успішність професійної адаптації молодих вчителів залежить, звичайно, і від їх індивідуально-психологічних особливостей. Величезну роль в цьому відіграє система цінностей особистості спеціаліста, що визначає його ставлення до себе, до співробітників, керівників, обраної професії, до своїх службових обов'язків. Це ставлення може бути як позитивним, так і негативним. Тому завдання викладачів вищої школи полягає не лише у формуванні у студентів адекватного спеціальності та професійної діяльності образу, але і у підготовці їх відповідно з цим образом, розвитку любові до своєї професії, спеціальності, прагнення удосконалюватись в ній, розвивати свій професіоналізм. У процесі розвитку у студентів почуття професійної гідності, відповідальності та компетентності у вирішенні професійних завдань велику роль відіграє можливість активної участі у створенні програми свого професійного розвитку, прийнятті рішень, які стосуються власної освіти, організації навчального процесу та науково-дослідної діяльності. Разом з вирішенням навчальних проблем майбутній фахівець повинен одержати можливість акцентувати власні зусилля на саморозвиток та самоствердження, удосконалення професійних здібностей, становлення професійної самосвідомості [2,8].

На підставі всього вищезазначеного можна зробити висновок, що проблема формування готовності студентів педагогічного вузу до самоменеджменту потребує подальшого наукового дослідження, так як сучасний стан ринку праці

вимагає від спеціаліста з вищою освітою особливих навичок, які сприятимуть його професійному становленню. Ще не існує єдиного підходу до визначення понять “готовність” та “самоменеджмент”, але немає сумнівів в тому, що готовність студентів до саменеджменту сприятиме формуванню професійного “я” майбутніх педагогів, стане запорукою їх успішної професійної адаптації та росту, високого рівня професіоналізму, творчої активності та відповідальності за результати власної діяльності.

Література

1. Зайверт Л. Ваше время – в ваших руках: Пер. с нем. – М.: Экономика, 1991.
2. Кондрашова Л.В. Формування професійного „я” майбутніх педагогів засобами особистісно-зорієнтованого навчання в практиці вищої школи// Педагогіка вищої та середньої школи. – Кривий Ріг, 2000. - Вип2. – С.3 – 13.
3. Кръжко В.В., Павлютенков Е.М. Психология в практике менеджера образования. – СПб.: КАРО, 2002. – 304с.
4. Линенко А.Ф. Готовність майбутніх учителів до педагогічної діяльності//Педагогіка і психологія. – 1995. - №1. – С.125-132.
5. Лукашевич М.П. Теорія і практика самоменеджменту: Навч. посібник. –К.: МАУП,1999. – 360с.
6. Оглоблин В. Персональный менеджмент – основа успешной карьеры//Управление персоналом. – 2004. - №14.
7. Слостенин В.А., Каширин В.П. Психология и педагогика: Учеб. пособие для студентов вузов. – М.:Издательский центр „Академия”, 2001. – 480 с.

О.В.Малихін

ВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ – ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ЗДІЙСНЕННЯ САМОСТІЙНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩОГО ПЕДАГОГІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

В статье раскрываются основные вопросы проблемы владения иностранным языком как эффективного средства